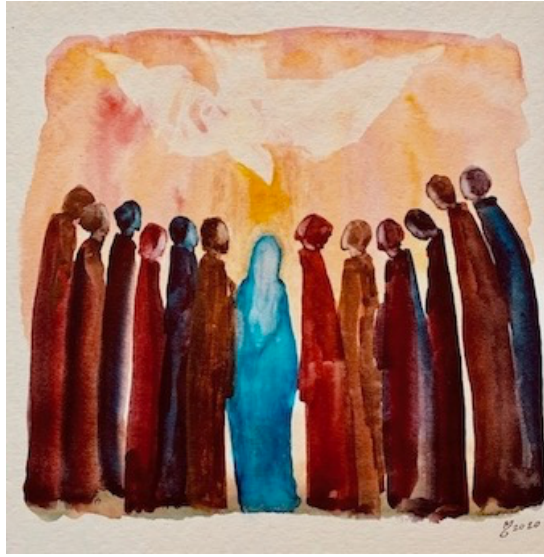

Synodaliteit van gemeenschap

Dierbare broeders en zusters, toen ik op 10 februari jongstleden, op het feest van de heilige Scholastica, het Generaal Kapittel van de Cisterciënzer Orde van de Strikte Observantie bijwoonde op vooravond van de verkiezing van hun nieuwe Vader Generaal, heb ik een conferentie over synodaliteit gegeven die nadien een mooie dialoog in de groep teweeggebracht heeft. Ik heb het daarna in enkele Kapittels van Congregaties gegeven, en ik heb begrepen dat het voor de hele Orde nuttig zou zijn er kennis van te nemen, ook om ons voor te bereiden op ons komende Generaal Kapittel in oktober. Daarom heb ik gedacht om jullie deze conferentie te sturen als Pinksterbrief, ook omdat synodaliteit misschien wel één van de belangrijkste gaven is die de Heilige Geest sinds het begin aan de Kerk geschonken heeft. Vandaag nodigt Paus Franciscus ons uit om de synodale aard van de Kerk te herontdekken als een hernieuwd Pinksteren ten dienste van een nieuwe evangelisatie van onze gewonde wereld die dorst naar redding en vrede. Laten we ons verenigen met hem, en met heel het Volk van God, in dat verlangen en in deze opdracht, en bidden we opdat de Helper ons, zoals Maria en de apostelen, tot nederige dienaars en trouwe vrienden van Christus de Verlosser maakt! Ik wens jullie allen een Heilig Pinksterfeest!

Het ontwaken van de synodaliteit

Sinds Paus Franciscus het synodale traject gelanceerd heeft en ons eraan herinnerde dat synodaliteit inherent is aan de aard van de Kerk, ben ik steeds meer gaan beseffen hoezeer ons benedictijner- en cisterciënzercharisma gekenmerkt wordt door kerkelijke synodaliteit. We weten hoezeer de *Carta caritatis* een meesterwerk is van synodaal bewustzijn van onze monastieke familie, en hoezeer de Regel van Sint-Benedictus dit synodaal bewustzijn en deze synodale ervaring in onze eerste Vaders geïnspireerd heeft. Ik merk dat dit bewustzijn en deze ervaring waartoe de Kerk, 60 jaar na het Concilie, lijkt te ontwaken, in ons het besef en de ervaring van ons charisma doet heropleven. In de concreetheid van onze kapittels of andere ontmoetingen, in de

samenwerking tussen onze Ordes en in de Cisterciënzerfamilie, of meer in het algemeen in het zoeken naar oplossingen voor problemen en kwetsbare punten van onze gemeenschappen, bijvoorbeeld tijdens de reguliere Visitaties, zien we dat geen enkele oplossing hoop kan bieden als ze niet het begin is van een “samen op weg gaan”, van een synodaal proces, waarin we onze eenheid en energie vinden in de navolging van Christus, “de Weg, de Waarheid en het Leven” die ons vraagt Hem met liefde en vertrouwen te volgen.

“Toen zei Tomas: ‘Wij weten niet eens waar U naartoe gaat, Heer, hoe zouden we dan de weg daarheen kunnen weten?’ Jezus zei: ‘Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven’.” (Joh. 14,5-6)

Ook wij vragen ons altijd af: “hoe kunnen we de weg weten”, de weg die we vandaag te gaan hebben, misschien in de nacht of in de mist, misschien nadat de reeds lang gebruikte wegen die ons zekerheid gaven, niet langer begaanbaar blijken te zijn, te steil voor onze krachten, te glibberig door het slijk van onze fouten en onze ontrouw waarmee ze bedekt zijn. Er zijn zoveel bruggen ingestort, zoveel tunnels gevuld met puin, zoveel wegen die te verraderlijk geworden zijn om nog langer te kunnen gebruiken. Ten aanzien van dit alles weerklinkt het antwoord van Christus aan Tomas, de gedesoriënteerde leerling, heel duidelijk: “Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven”. En hij voegt eraan toe: “Niemand kan bij de Vader komen dan door Mij” (Joh. 14,6).

Tomas moet, net als wij, tot het besef komen dat de desoriëntatie waarin hij zich bevindt, niet opgelost zal worden door de ontdekking van een nieuwe, begaanbare en veilige weg die hem misschien op wonderbaarlijke manier geopenbaard zal worden, maar door een aanwezige Persoon die met zekerheid zegt: “Ik ben het leven!” En ineens beseffen Tomas en de andere apostelen dat ze de weg zochten door aandachtig de horizon, de toekomst, de ruimte en de tijd te onderzoeken die in duisternis en mist gehuld zijn, terwijl Hij daarentegen recht voor hen stond, bij hen was, met hen aan tafel zat. Ze zijn gaan beseffen, maar vooralsnog zonder het al te zeer te begrijpen, dat de weg een weg samen met Christus is, een weg die niet op de eerste plaats begint met het aanleggen van wegen, bruggen, tunnels, bergpassen, paden door de woestijn, maar door te gaan zitten, zoals Maria van Bethanië, aan de tafel van de gemeenschap met Jezus, en door Hem, van de gemeenschap met de Vader in de Heilige Geest.

Synodaliteit begint met en wordt gevoed door gemeenschap, ze blijft echt, vruchtbaar en christelijk, als de weg die ze gaat voortdurend een weg samen met Christus blijft, en samen met onze broeders en zusters in Christus.

Ga! Ik ben met jullie.

Ik ben me ervan bewust geworden dat het slottaferaal van het Evangelie volgens Mattheus het begin van de synodale weg van de Kerk beschrijft, met alle elementen die daarvoor nodig zijn.

“De elf leerlingen gingen naar Galilea, naar de berg die Jezus hun had genoemd, en toen ze Hem zagen wierpen ze zich in aanbidding voor Hem neer, al twijfelden sommigen. Jezus kwam dichterbij en zei tegen hen: ‘Mij is alle macht gegeven in de hemel en op de aarde. Ga dus op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen, door hen te dopen in

de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest, en hun te leren dat ze zich moeten houden aan alles wat Ik jullie opgedragen heb. En houd dit voor ogen: Ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voltooiing van deze wereld'." (Mat. 28,16-20)

Jezus zendt zijn leerlingen uit naar alle volken en dit tot aan de voltooiing van de wereld met de opdracht de trinitaire gemeenschap onder de mensheid te verspreiden door allen te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Hij verzekert hen dat Hij bij hen zal blijven, dat hij met andere woorden met hen in gemeenschap zal blijven, alle dagen en voor altijd. Dit vormt meteen een onherroepelijk kenmerk van de christelijke zending of missie, namelijk dat deze alleen plaats kan vinden in de gemeenschap die de leerlingen onder elkaar hebben. Jezus zegt dan ook "Ga" (cf. Latijn *'ite'*): het is een zending die tot een meervoud gericht is, het is een missie die we altijd moeten beleven als een geestelijk "wij" dat het grote "WIJ" van de drie Personen van de Drie-Eenheid doorgeeft.

Ook tijdens zijn aardse leven heeft Jezus nooit een leerling alleen uitgezonden; ze waren altijd minstens met twee. De enige keer dat hij een leerling alleen liet vertrekken, was toen hij tot Judas gezegd had, nadat hij hem de beker gegeven had: "Doe maar meteen wat je van plan bent" (Joh. 13,27). De anderen dachten dat Judas een opdracht ontvangen had die hij van Jezus uit moest voeren, maar het kwam van de Satan die bezit van hem genomen had en hem ertoe aanzette, hem bewoog, hem alleen op pad stuurde om de zending van Christus te verraden.

Het is niet alleen omwille van een praktische reden, om elkaar tot steun te zijn, dat Christus zijn leerlingen twee per twee uitzendt. Wanneer hij hen namelijk uitzendt, geeft hij hen de macht om zieken te genezen, duivels uit te drijven, doden op te wekken, vergiftigingen te overleven, enz. Als iemand al deze macht heeft, ook al is hij alleen, dan zou hij onoverwinnelijk zijn. Welke steun van zijn broeders zou hij dan nog nodig hebben? Wat Jezus in feite wil, is dat de zending van de leerlingen getuigt van kracht in zwakheid: "Ga op weg en bedenk wel: Ik zend jullie als lammeren onder de wolven" (Luc. 10,3), en daarna voegt hij eraan toe dat ze voor hun zending geen geldbuidel, voorraad of andere nuttige dingen mogen meenemen. En dat terwijl hij net gezegd heeft dat er weinig arbeiders zijn (cf. Luc. 10,2). Maar in plaats van hen te voorzien van enige bescherming, van een harnas, of hen tot een klein leger om te vormen dat hun veiligheid waarborgt, zendt hij hen ongewapend, zonder enige bescherming, zonder middelen, en stelt hij hen bloot aan het martelaarschap.

Het wezen van de missie

Dit alles benadrukt het belang van het enige dat Jezus ons laat meenemen naar de zending: liefde voor onze broeders en zusters, vriendschap, wederzijdse zorg, met andere woorden: **gemeenschap**. De leerlingen hebben dit niet nodig om sterk te zijn, of om hun moeilijkheden onderweg op te lossen, maar precies om te evangeliseren, niet alleen door te *spreken* over de gebeurtenis van Christus, maar door deze *door te geven*, door de ervaring ervan door te geven, en dit is een ervaring in het nu, het is geen ervaring die alleen in het verleden plaatsgevonden heeft of die misschien in de toekomst plaats zal vinden. *De broederlijke gemeenschap in Christus is het wezen van de missie, van de hele missie van de Kerk, ook van de missie van de kloosters.*

Gemeenschap is de drijfveer, de methode en het doel; de oorsprong, de zin en het oogmerk van de missie van de Kerk.

Meteen nadat Judas het Cenakel verlaten had, sprak Jezus hierover met de overgebleven apostelen: "Ik geef jullie een nieuw gebod: heb elkaar lief. Zoals Ik jullie heb liefgehad, zo moeten jullie elkaar liefhebben. Aan jullie liefde voor elkaar zal iedereen zien dat jullie mijn leerlingen zijn." (Joh. 13,34-35)

Gemeenschap is wederzijdse liefde, elkaar liefhebben. Het is de vlam van de liefde die Jezus in zijn leerlingen ontstoken heeft, die hij in de Kerk ontstoken heeft door ons tot het einde toe lief te hebben, onze voeten te wassen, ons over de Vader te vertellen, en door werkelijk midden onder ons aanwezig te blijven.

De onverbreekelijke band tussen gemeenschap en zending wordt uitgedrukt in twee soortgelijke woorden van Christus die de twee zijden weerspiegelen waarin het hele paasgebeuren van de dood en de opstanding van de Heer zich ontvouwt:

"Ik heb jullie liefgehad, zoals de Vader Mij heeft liefgehad. Blijf in mijn liefde." (Joh. 15,9)

"Vrede zij met jullie! Zoals de Vader Mij heeft uitgezonden, zo zend Ik jullie uit.' Na deze woorden blies Hij over hen heen en zei: 'Ontvang de heilige Geest.'" (Joh. 20,21-22)

Gemeenschap is deze trinitaire liefde tussen de Vader en de Zoon in de gave van de Geest die van nature stralend is. Gemeenschap wordt gecommuniceerd. Gemeenschap is van nature *communicatie*. En *de missie is de communicatie van de gemeenschap*. Zonder gemeenschap is er geen missie. Gemeenschap is het wezen van de missie. Alleen gemeenschap is dus het onderwerp van de missie. Als er met andere woorden geen ervaring, geen realiteit van gemeenschap, van een communiteit is, ook al zou deze maar uit twee personen bestaan, een samenzijn, een "wij", als dat ontbreekt, dan wordt de missie als het licht van die sterren die reeds miljoenen jaren geleden gedoofd zijn en dat ons nu pas bereikt, en waarvan wij onszelf inbeelden dat ze bestaan. Dat licht heeft echter geen bron meer, het heeft geen inhoud meer, er is niets meer dat haar verlicht.

Sterven aan onszelf om in gemeenschap te leven

Ga... Doop... Leer... "en houd dit voor ogen: Ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voltooiing van deze wereld" (Mat. 28,19-20). Het is nodig dat Christus altijd bij ons blijft en ons liefheeft zoals de Vader hem liefheeft om zo de broederlijke gemeenschap te voeden die onder alle volken verspreid moet worden.

Ik heb de indruk dat de grote crisis van de missie van de Kerk, op elk niveau, en ook in onze monastieke Ordes, niet zozeer een crisis inzake het missionair engagement is, dan wel een crisis van de gemeenschap, in het beleven van de gemeenschap van Christus. En we lopen het gevaar om de genade van deze tijd aan ons voorbij te laten gaan als we niet begrijpen *welke bekering tot gemeenschap synodaliteit van ons vraagt om als missie vruchtbaar te zijn*. Ik heb met andere woorden de indruk dat het in het beleven van de missie van de Kerk, op elk niveau, niet zozeer de missie zelf is die beangstigend is, maar wel de gemeenschap.

Waarom? Omdat er om gemeenschap te beleven méér nodig is dan een uiterlijke beslissing of een uiterlijke inzet; het vraagt onze innerlijke bekering, het vraagt ons een proces door te maken dat ons ten diepste verandert. Ook de missie vraagt beslist een innerlijke beslissing, naastenliefde, offers, de geschiktheid om te verkondigen, om te getuigen tot het martelaarschap toe. Maar het is vooral de gemeenschap die een diepgaande bekering van het zelf vraagt, die ons uitnodigt een paasgebeuren door te maken die ons het leven doet binnengaan door te sterven. Omdat gemeenschap de overgang vraagt van het *ik* naar het *wij*, een overgang waarin het ik moet sterven om weer op te staan.

We worden geen “wij” door een optelsom, maar door een paasgebeuren dat ons omvormt. Het “ik” wordt geen “wij” door eenvoudigweg andere “ikken” bij mijn “ik” op te tellen, zoals we andere muntstukken kunnen optellen bij degene die ik al heb. Jezus heeft namelijk de parabel van de graankorrel gekozen om uit te leggen hoe we van het “ik” tot het “wij” komen: “Werkelijk, Ik verzeker u, als een graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft het één graankorrel, maar wanneer hij sterft brengt hij veel vruchten voort. Wie zich aan zijn leven vastklampt, verliest het, maar wie in deze wereld zijn leven loslaat, behoudt het voor het eeuwige leven.” (Joh. 12,24-25).

Jezus herinnert ons eraan dat vruchtbaarheid erin bestaat “niet alleen te blijven”, maar een “wij” te worden. We zijn niet vruchtbaar als we sterk, mooi, intelligent of talrijk zijn. We zijn vruchtbaar als we gemeenschap beleven. Wie denkt van zijn leven te houden door zijn eigen individualisme, comfort, inkomsten, interesse, roem lief te hebben, verliest het. Daarom vraagt Jezus ons letterlijk om te “haten”, niet zozeer het leven, maar het valse, egocentrische en autonome beeld van het leven dat we door de zonde in ons dragen.

Gemeenschap is beangstigend omdat het betekent dat we moeten sterven aan onszelf. Als Johannes in zijn eerste brief schrijft “Wij weten dat we van de dood zijn overgegaan naar het leven omdat we elkaar liefhebben. Wie niet liefheeft blijft in de dood” (1 Joh. 3,14), maakt hij ons in feite duidelijk dat broederlijke liefde ons alleen van de dood tot het leven kan opwekken als we bereid zijn te sterven aan het valse leven waarin we onszelf liefhebben.

De trappen van de opstanding

Hoe gebeurt deze wedergeboorte tot een gemeenschap die de aanwezigheid en de liefde van Christus uitstraalt?

Hoe meer ik de Regel van Sint-Benedictus overweeg, hoe meer ik besef dat deze ons een proces van bekering tot gemeenschap met Christus aanbiedt. De hele Regel stelt ons telkens weer stappen voor om te groeien in een leven van gemeenschap, om doorheen de dood aan ons valse, geïsoleerde “ik” te komen tot het paasleven van het “ik” in het geestelijk “wij”.

Het lijkt me dan ook zinvol om, ten behoeve van een Generaal Kapittel en onze keuzes en beslissingen, samen stil te staan bij het korte maar intense hoofdstuk 3 van de Regel omdat juist daar een methode van synodaliteit en onderscheiding in gemeenschap beschreven wordt. Het gaat over het *bijeenroepen* van de broeders in het beraad. Het gebruikte werkwoord spreekt inderdaad over “bijeeroepen”, en daarom herinnert het aan de oorspronkelijke betekenis van de term “*Ekkleisa*” zoals die in het oude

Griekenland gebruikt werd om de volksvergadering aan te duiden waarin kwesties van algemeen belang besproken en beraadslaagd werden en waarin alle burgers die volledig van hun rechten in het bezit waren, deelnamen met recht van spreken en stemmen.

De etymologie van het woord is, zoals u weet, gebaseerd op het werkwoord *kaleo*, roepen, uitnodigen, oproepen, voorafgegaan door *ek*, van, buiten. Het geeft het idee weer van een bijeenroeping door verkiezing, een bijeenkomst waartoe ieder geroepen is door persoonlijk beroep, uit vrije keuze, of op grond van het recht, zoals de bijeenkomst van burgers in het oude Griekenland was.

De christenen hebben zich deze term eigen gemaakt om de gemeente van hen die geloven in Christus mee aan te duiden, het nieuwe volk Israël, opgeroepen om bijeen te komen in een samenkomst die gemeenschap wil zijn, niet alleen liturgisch en sacramenteel maar ook: een gemeenschap van onderscheiding, ten dienste van die beslissingen op grond waarvan men voort kan gaan op de weg, in navolging van Christus, de grote en goede Herder van onze zielen.

Wanneer een bepaalde gemeenschap, van monniken of monialen, of een gemeenschap van gemeenschappen zoals onze Ordes zijn, samenkomt, is het belangrijk dat men er zich van opnieuw van bewust wordt Kerk te zijn, een samenkomst van personen die door God samengeropen zijn om gemeenschap in Christus te beleven en deze als missie uit te drukken in deze tijd, door ons aan de omstandigheden aan te passen en de tekenen van de tijd te verstaan. De abt, de overste, heeft de verantwoordelijkheid om hier als eerste aan te denken en de broeders te helpen om een ware synodaliteit van gemeenschap te beleven.

Zoals ik al zei, vraagt dit om een bekering, een sterven aan onszelf, want het is vooral op die manier dat de overste en de broeders geroepen zijn om van het autonome “ik” naar het “wij” over te gaan, naar het “ik” in gemeenschap, naar het broederlijke “ik”.

Ik zou daarom drie fundamentele elementen uit het derde hoofdstuk van de Regel van Sint-Benedictus willen onderlijnen over hoe dit kan gebeuren. Het lijkt mij dat Benedictus enkele fundamentele dimensies van synodaliteit van gemeenschap beschrijft die we allemaal zouden moeten verdiepen en beoefenen, vandaag meer dan ooit in de situatie waarin de Kerk en onze religieuze families zich bevinden. Als het ons aan vitaliteit lijkt te ontbreken, dan is het waarschijnlijk omdat we het niet aanvaarden om doorheen een proces van broederlijke gemeenschap van de dood in het leven over te gaan.

1. Elkaar ontmoeten

Het eerste aspect dat in het oog springt is het belang dat allen elkaar ontmoeten. “De abt roept de gehele gemeente bijeen” (RB 3,1). Het is niet vanzelfsprekend om vanuit deze zorg te vertrekken. Ik merk in mijn ambt dat gemeenschappen moeite hebben om elkaar werkelijk te ontmoeten, om bijeen te komen, om samen te komen en met elkaar te delen wat men denkt, beleeft, ervaart. En toch, zoals ik al eerder gezegd heb, is dát eigenlijk het wezenlijke kenmerk van de Kerk: een gemeenschap te zijn van geroepenen, van personen die geroepen zijn om gemeenschap te vormen, om “congregatie” te zijn, zoals Benedictus de gemeenschap hier omschrijft, ofwel letterlijk

een kudde die samen is en dus één enkele herder erkent, zoals Jezus zegt in hoofdstuk 10 van Johannes: "Ik ben de goede herder. Ik ken mijn schapen en mijn schapen kennen Mij, zoals de Vader Mij kent en Ik de Vader ken. Ik geef mijn leven voor de schapen. Maar Ik heb ook nog andere schapen, die niet uit deze schaapskooi komen. Ook die moet Ik hoeden, ook zij zullen naar mijn stem luisteren: dan zal er één kudde zijn, met één herder" (Joh. 10,14-16). Zoals we zingen in het *Ubi caritas: "Congregavit nos in unum Christi amor"*.

Het nalaten om elkaar te ontmoeten is geen probleem van vandaag alleen: het was er al in de eerste Kerk, zoals we in de brief aan de Hebreeënen kunnen lezen: "Laten we op elkaar letten en elkaar aansporen tot liefde en goede daden, en in plaats van weg te blijven van onze samenkomsten, zoals sommigen doen, elkaar juist bemoedigen, en dat des te meer naarmate u de dag van zijn komst ziet naderen." (Hebr. 10,24-25)

Als we ons aan iets onttrekken, gebeurt dat om twee redenen: omdat we er geen belang aan hechten, of omdat we er bang voor zijn. Ik krijg steeds meer de indruk dat er zelfs achter onverschilligheid angst schuilgaat, angst voor de realiteit, omdat elkaar ontmoeten, je eigen broeders en zusters ontmoeten, een onderdompeling is in de realiteit van de ander die mij mijn eigen realiteit onthult, en dat is angstaanjagend. Maar als we ermee instemmen, als we onze weerstand opgeven en gehoorzamen aan de realiteit van de anderen door hen echt te ontmoeten, dan openbaart de realiteit van de ander zich normaalgezien in haar ware schoonheid, en is zij goed voor mij, een "zeer goede" realiteit, zoals God zelf zegt nadat hij een ander uit Zichzelf geschapen heeft die de mens is (cf. Gen. 1,31). Kaïn was bang om te leven doordat hij voortdurend met de goedheid van Abel geconfronteerd werd, dus vermoordde hij hem. Als hij geprobeerd zou hebben zijn broer te ontmoeten, als hij met hem gesproken zou hebben, als hij naar hem geluisterd zou hebben, dan zou hij ontdekt hebben dat het gezelschap van Abel hem goed kon doen, hem kon leren om beter te leven, om een diepere en meer onbaatzuchtige relatie met God te hebben, een groter Godsvertrouwen.

Het tafereel van Jakob die met vrouwen, kinderen en veel goederen naar huis terugkeert en verneemt dat zijn broer Esau hem reeds tegemoetkomt, blijft mij ontroeren. Jakob is doodsbang. Hij weet niet meer welke tactiek aan te wenden, welke diplomatische truc uit te vinden om het hoofd te bieden aan een realiteit die hij zich niet anders kan voorstellen dan negatief en vijandig. Maar als hij tegenover Esau staat, beseft hij dat zijn broer van hem houdt, dat hij huilt van vreugde om hem weer te zien en te omhelzen, en dat hij alle bedrog die Jakobs sluwheid hem had laten ondergaan door van zijn grofheid te profiteren, vergeten is.

"Toen Jakob zag dat Esau met vierhonderd man op hem afkwam, verdeelde hij de kinderen over Lea, Rachel en zijn twee bijvrouwen. De bijvrouwen en hun kinderen liet hij vooropgaan, Lea en haar kinderen daarachter, en Rachel en Jozef achteraan. Zelf liep hij voor iedereen uit, en terwijl hij zijn broer naderde boog hij zevenmaal diep voorover. Esau rende hem tegemoet, sloot hem in zijn armen en kustte hem; beiden huilden." (Gen. 33,1-4)

Elkaar ontmoeten in de Kerk, in onze gemeenschappen, zou niet iets moeten zijn dat alleen maar gebeurt als we ertoe verplicht zijn. Het zou het liefdevolle antwoord moeten zijn op een uitnodiging vol liefde, zoals de koning in de parabel, die zijn zoon

tot de bruiloft uitnodigt (Mat. 22,1vv). Hoe moeilijk is het om in vrijheid en met verlangen samen te komen! Hoe vaak gebeurt het niet dat we met zo weinig vreugde naar de bijeenkomsten met onze broeders en zusters gaan! En vaak zijn we ons er niet van bewust dat de ontmoetingen in de Kerk, het samenkomen in onze gemeenschappen, in de Orde, niet van politieke, functionele of diplomatieke, dan wel van theologische aard zijn. Elkaar ontmoeten is een wezenlijke manier om in ons en onder ons het beeld van de Drie-ene God te verwezenlijken dat we al zijn, en dat we geroepen, uitgenodigd zijn om steeds meer te worden. Hiervoor bang zijn, of dit uit hoogmoed verwerpen, is letterlijk “duivels”, werk van de “verdeler” die in de mens het beeld van God wil vernietigen dat Christus door Zijn dood en opstanding opgewekt heeft, alsook door de gave van de Geest op Pinksteren.

Mensen of gemeenschappen die bereid zijn elkaar te ontmoeten, stellen zich open voor de verrassing van een wonder van gemeenschap die de Geest altijd onder ons wil verrichten.

2. Luisteren naar iedereen

Het tweede aspect dat Benedictus in hoofdstuk 3 van de Regel onderlijnt en dat rechtstreeks met het eerste te maken heeft, is dat we allemaal naar elkaar moeten luisteren. De abt is niet de enige die moet luisteren, anders zou het niet nodig zijn om de hele gemeenschap samen te roepen; het zou volstaan dat hij bij de monniken langsgaat en ieders mening vraagt. Maar zo is het niet, het is belangrijk dat ieder lid van de gemeenschap de hele gemeenschap hoort. Het geestelijk naar elkaar luisteren is niet zozeer een raadpleging dan wel een delen.

Sint-Benedictus benadrukt dat iedere broeder gehoord moet worden, ook de jongste, m.a.w. de laatste, omdat het besef van wat het beste is, van wat God van ons wil, een consensus is die bereikt wordt door een ketting van ringen te vormen die in elkaar geschoven worden, en het is pas wanneer de laatste aan de eerste vastgemaakt is, dat er een mooie en stevige ketting gevormd is.

Het luisteren waarover Benedictus spreekt, is geen kwestie van democratische rechten: het heeft een theologisch belang. “De reden nu waarom wij hebben vastgesteld, dat allen voor het beraad bijeengeroepen moeten worden, is, dat de Heer vaak aan een jongere openbaart wat het beste is” (RB 3,3). Het gaat erom dat we naar God luisteren, en als we dat doen, zijn we er zeker van te weten “wat het beste is”, wat beter, mooier en het meest ware voor ons is.

Dit besef dat God de kleinste, de laatste, de minst belangrijke in onze ogen of in die van de wereld verkiest, vraagt niet alleen discipline in het luisteren, maar ook in het spreken. Iedere broeder wordt uitgenodigd om zich klein te maken, om de “laatste” te worden, om de laatste plaats in te nemen aan de tafel waar het Woord gedeeld wordt: “Intussen moeten de broeders hun raad geven in alle nederigheid en onderdanigheid, en mogen zij hun eigen inzichten niet hardnekkig verdedigen” (3,4). Ook hier is er het besef dat wat ons voor de waarheid opent, niet de bevestiging van onszelf, van ons “ego” is, maar de bevestiging van het “wij”, de gemeenschap. Alleen een woord uitgesproken door een “ik” dat zich opoffert aan het “wij” is een echo van het woord van God, van de goede wil van God die voor allen het beste wil. Het “ik” dat zich opoffert

aan het “wij”, wordt ruimer en groter, zozeer zelfs dat zijn woord Gods woord wordt, en zijn wil Gods wil.

Deze aandacht om in alle nederigheid naar elkaar te luisteren doet de gemeenschap groeien, zelfs meer nog dan het maken van de beste beslissingen. Het probleem is niet zozeer dat we altijd de juiste beslissingen nemen, maar dat we de consensus laten groeien, het saamhorigheidsgevoel van de gemeenschap, gebaseerd op de “*consensus fidei*” die de Heilige Geest ons laat gewaarworden als we merken dat het Woord van God in ons en onder ons dezelfde liefde voor Christus, de Weg, de Waarheid en het Leven, doet ontbranden. “Brandde ons hart niet toen Hij onderweg met ons sprak en de Schriften voor ons ontsloot?” (Lc. 24,32) We worden er altijd toe uitgenodigd om deze ervaring samen te beleven, omdat de verrezen Heer aanwezig blijft, tot ons blijft spreken, met ons wandelt.

3. Synodaal gezag: een denkend hart

Het derde aspect is, volgens mij, vooral fundamenteel om de verantwoordelijkheid te beleven en werkelijk gezag te hebben, m.a.w. in staat zijn om de gemeenschap te doen groeien in de zending waartoe Christus haar roept. Sint-Benedictus vraagt van de abt: “Terwijl hij luistert naar de raad van de broeders, denk hij zelf over de zaak na en doet dan wat hij het nuttigst oordeelt.” (RB 3,2)

“*Audiens consilium fratrum tractet apud se et quod utilius iudicaverit faciat*”: deze zin verdient onze overweging. De overste wordt uitgenodigd om te oordelen en te handelen, het is zijn verantwoordelijkheid en hij mag zich er niet aan onttrekken. Maar hier helpt Benedictus ons te begrijpen dat het goede oordeel en het goede werk van een verantwoordelijke, de wijsheid van hart en hand, zoals psalm 78 over David zegt – “Hij was een herder met een zuiver hart, met vaste hand heeft hij hen geleid” (psalm 78,72) – de vrucht zijn van *de weerklank in het hart van wat men in de broeders en zusters beluisterd heeft*.

“*Audiens consilium fratrum tractet apud se*”. Het lijkt alsof we hier de evangelist Lucas horen wanneer hij zegt dat “Maria al deze woorden in haar hart bewaarde en erover bleef nadenken” (Luc. 2,19). Maria wist naar God te luisteren door naar de woorden van de eenvoudige herders te luisteren die gekomen waren om het Kind te aanbidden. De abt wordt uitgenodigd hetzelfde te doen door naar zijn broeders te luisteren, tot en met de laatste.

Deze overweging “*apud se*”, dit overwegen met het hart, men zou kunnen zeggen in het *habitare secum*, van wat men in allen beluisterd, is waarschijnlijk het belangrijkste aspect – ook al is het verborgen – van de synodaliteit van de gemeenschap, en ik denk dat het niet alleen van de overste gevraagd wordt, maar van iedereen. Als het gedeelde woord niet afdaalt in de overweging van ons hart, is de kans groot dat het slechts een idee of een kennisgeving blijft. Het wordt geen zaad dat in de aarde valt en veel vrucht draagt, ook al gebeurt dit misschien pas na een lange tijd. In deze innerlijke en stille overweging die in gebed gebracht wordt, krijgen de met elkaar gedeelde woorden leven, worden ze vruchtbaar, worden ze gebeurtenissen, nieuwe realiteiten, processen van nieuw leven. Vaak zie ik hoe dit niveau van synodaliteit in mezelf en in veel andere oversten ontbreekt. Maar als dat “tot zich nemen” ontbreekt, blijven de woorden die

we met elkaar uitwisselen hangen op een politiek, of wellicht een ideologisch niveau van het geestelijke of gemeenschapsleven, van het leven van onze Orde, en dan blijft het geestelijk leven kwetsbaar en bandeloos, zonder echte eenheid, overgeleverd aan machtsstrijden.

Etty Hillesum schreef in kamp Westerbork, nadat ze haar medegevangenen 's nachts had horen jammeren: "Ik zou het denkende hart van een heel concentratiekamp willen zijn" (Dagboek, 3 oktober 1942). Ja, daar gaat het om. Naar elkaar luisteren door aan de woorden, jammerklachten, raadgevingen, ideeën, projecten van onze broeders en zusters ons hart te geven dat luistert, denkt, overweegt, als gaven we aan de woorden de grond waarin ze kunnen ontkiemen en vrucht dragen voor het Rijk Gods.

De almachtige liefde

Ik kan deze bescheiden overweging evenwel niet afronden zonder te denken aan de heilige Scholastica en aan haar laatste ontmoeting met haar broer Benedictus (H. Gregorius de Grote, *Dialogen*, II,33). Scholastica en Benedictus hielden elk jaar een kleine broederlijke "synode" waarin ze God loofden en over "heilige dingen" spraken. Toen de nacht viel, verzocht Scholastica haar broer dringend tot de volgende ochtend door te gaan met die gesprekken over "de vreugden van het hemelse leven". Benedictus wilde echter niet naar haar luisteren door zijn rigide trouw aan de monastieke discipline. We weten hoe het gebed van de heilige Scholastica meteen een wolkbreuk veroorzaakte waardoor Benedictus verplicht was bij haar te blijven. "En zo kwam het dat zij de hele nacht opleven en zij zich wederzijds zat konden praten aan gesprekken over het geestelijk leven".

Als Benedictus Scholastica verwijt dat zij deze ongeregelde situatie veroorzaakt heeft, antwoordt zijn zus met de welbekende zin: "Ach, ik vroeg je wat en je wilde niet naar mij luisteren. Toen vroeg ik het aan mijn Heer, die luisterde wel naar me." Het grote en samenvattende besluit van de heilige Gregorius luidt als volgt: "Naar het woord van Johannes: 'God is liefde', vermocht naar Diens gerechte oordeel zij het meest, die het meeste liefhad."

Deze episode herinnert ons eraan dat de werkelijke voltooiing van elk synodaal en broederlijk proces niet alleen de consensus van woorden en meningen is, maar die van de liefde, de consensus van de gemeenschap in de liefde van God. Vaak slagen we er niet in om echt naar elkaar te luisteren, om samen tot het einde te gaan, om elkaar lief te hebben. Maar God herstelt alles, hernieuwt de gemeenschap, laat ons verder op weg gaan door een almachtige liefde te schenken aan wie Hem erom bidden en Hem beminnen als "hun God".

"Ik heb gebeden en mijn Heer heeft mij verhoord".

De heilige pastoor van Ars zegt in een van zijn eenvoudige maar intense overwegingen: "Onze Heer doet graag de wil van hen die Hem beminnen".

God luistert naar wie hem liefheeft, Hij geeft gehoor aan de liefde van zijn bedelaars. Waarschijnlijk vergeten we al te vaak Christus lief te hebben opdat hij het ons geeft samen in zijn liefde te wandelen.